

Dorosłość kształtowana przez dzieciństwo

Jedną z ciągle aktualnych i żywotnych kwestii jest zagadnienie tzw. I Komunii Święta. Staje ona w kręgu zainteresowań zarówno duszpasterzy i katechetów, jak i rodziców. Dorośli nadają tej uroczystości i przygotowaniu do niej wysoką rangę. Pojawiają się pytania o kwestie zasadnicze i dodatkowe. Wśród nich nie może zabraknąć pytania o motyw „posyłania” dzieci do Pierwszej Komunii Świętej. Jest ono podstawowym zagadnieniem w obrębie problemu inicjacji chrześcijańskiej w życie sakramentalne. Prowokuje jednocześnie pytanie o to, czy uczestnictwo dzieci w życiu sakramentalnym ma przełożenie na ich dorosłe życie, co z kolei kieruje uwagę w stronę idei edukacji ustawicznej i jej związków z edukacją religijną.

W praktyce Kościoła wprowadzenie w pełne uczestnictwo we Mszy Święta dokonuje się zasadniczo w dwóch formach: uroczystej i wczesnej Komunii Święta. Bardziej powszechną jest uroczysta Pierwsza Komunia Święta dzieci uczęszczających do II klasy szkoły podstawowej, ale w niektórych diecezjach (np. katowickiej) prawie 1/3 to tzw. „wczesniaki”, czyli dzieci, które przystępują do Komunii Świętej w wieku przedszkolnym.

Wydaje się zasadne zatem zwrócenie uwagi na zachodzące zależności pomiędzy wprowadzaniem w życie wiary dziecka i życiem wiary dorosłego. Jednym z obszarów tych zależności, w obrębie bogatej i niełatwej problematyki wychowania w wierze, są praktyki religijne. Ilustrację zagadnienia mogą w tym zakresie stanowić osoby dorosłe, które przystąpiły do sakramentów Eucharystii i pokuty w wieku przedszkolnym. W środowiskach, w których praktykowana jest wczesna Komunia Święta osoby te nazywa się „dorosłymi wczesniakami”. Zwrócenie uwagi na ich stosunek do praktyk religijnych dostarcza informacji, jak wczesna Komunia Święta wpłynęła na ich dalsze życie.

1. Dorosły wierzący

P. Tillich przyjmując rozumienie wiary jako ostatecznej troski, wyjaśnia jednocześnie, że jest ona pojęciem - i rzeczywistością – trudną do uchwycenia, a u podstaw jej odrzucenia tkwi całkowite niezrozumienie jej istoty¹. Próby przybliżenia tej rzeczywistości stają się zagadnieniem podejmowanym zarówno przez teologów, jak i psychologów. Każda z dziedzin rozpatruje je zgodnie z własną specyfiką, korzystając jednocześnie ze wzajemnych osiągnięć. Wspólnym mianownikiem przy próbach opisu rzeczywistości wiary jest poszukiwanie kryteriów jej

---

¹ P. Tillich, *Dynamika wiary*, W drodze, Poznań 1987, s. 127.

dojrzewania i wskazywanie kierunków jej wzrostu². Owocem tych poszukiwań jest coraz bardziej zgłębiana problematyka rozwoju religijnego. Nawet ogólna charakterystyka niektórych cytowanych w polskiej literaturze koncepcji rozwoju religijnego wyraża przekonanie, że wiara to rzeczywistość, która ma swoją dynamikę i podlega zmianom w ciągu całego życia człowieka.

G. Allport konstruując kryteria dojrzałości religijnej wskazuje na:

- zdolność różnicowania pomiędzy poszczególnymi komponentami „obiektu religijnego”,
- autonomiczny charakter jego mocy motywacyjnej,
- zdolność wytwarzania wysokich i zwartych norm postępowania,
- szeroki zakres interpretacyjny oraz jego integralność i heurystyczny charakter³.

S. Kuczkowski zauważa w koncepcji G. Allporta dwojakie nastawienie wobec religii (wewnętrzne względnie zewnętrzne) w takich kwestiach jak:

- kierowniczność motywu,
- hierarchia wartości,
- „wewnętrzność-zewnętrzność”,
- stosunek do praktyk religijnych,
- odniesienie religii do całości życia,
- altruizm-egoizm,
- spojrzenie na Kościół,
- postawa „dogmatyczna”⁴.

Należy przy tym zauważyć, że wyodrębnienie kryteriów dojrzałości religijnej oraz koncepcji wewnętrznego względnie zewnętrznego postrzegania religii nie sprawia, że człowiek osiągnąwszy określony wiek życia staje się automatycznie dojrzały religijnie.

Z kolei J. Fowler korzystając z metod badawczych stosowanych w naukach społecznych przedstawił opis wędrówki w wierze. Wskazuje w nim na związek, jaki istnieje pomiędzy fazami życia człowieka a jego rozwojem religijnym. Wyodrębnia przy tym sześć stadiów rozwoju wiary (wiara intuicyjno-projekcyjna, wiara mityczno-konkretna, wiara syntetyczno-konwencjonalna, wiara indywidualno-refleksyjna, wiara jednocząca, wiara o charakterze uniwersalizującym). Warto przy tym zauważyć, że aż cztery z nich przypadają na okres dorosłości⁵. Chociaż teoria J. Fowler'a nie odnosi się do wiary ściśle religijnej, lecz do szeroko rozumianej jej koncepcji (zgodnie z

---

² P.- A. Giguère, *Dorosły człowiek, dojrzała wiara?*, Wyd. M, Kraków 1997, s. 7.

³ G. Allport, *The individual and his religion*, Macmillan Publishing, New York 1976, ss. 56-83; *Osobowość i religia*, Wyd. Pax, Warszawa 1988, ss. 144-160.

⁴ S. Kuczkowski, *Psychologia religii*, Wyd. Wydziału Filozoficznego Towarzystwa Jezusowego, Kraków 1991, ss. 93-97.

⁵ J. Fowler, *Stage of faith*, Harper&Row Publisher, San Francisco 1981, ss. 122-211; P. – A. Giguère, *Dorosły człowiek, dojrzała wiara*, dz. cyt., ss. 53-71; P. Socha, *Teolog jako psycholog: koncepcja rozwoju wiary Jamesa W. Fowlera*, w: *Duchowy rozwój człowieka. Stadialne koncepcje rozwoju w ciągu życia*, pr. zb. pod red. P. Sochy, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, ss. 169-182; E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Wyd. Salezjańskie, Warszawa 2003, ss. 136.- 139.

ujęciem P. Tillich'a), to będąc obrazem rozwoju religijnego człowieka może wpływać na zróżnicowanie działań wychowawczych. Podany w niej opis poszczególnych etapów rozwoju religijnego pozwala osobie na poznanie własnych zdolności, przez które nawiązuje relacje z samym sobą, z innymi i Bogiem. Trzeba pamiętać, że relacje te są ściśle związane z procesem wzrostu religijnego i chrześcijańskiego. W ich opisie można dostrzec wskazania potrzebne dla skuteczności całego procesu wychowania, w tym również do przebudzenia oraz wzrostu wiary.

Poddając krytyce koncepcję rozwoju wiary J. Fowlera (głównie ze względu na zbyt uogólnione pojęcie wiary i brak opisu struktur poznawczych – w zamian za opis sposobów postępowania, które prowadzą do wyższych poziomów tożsamości) F. Oser i P. Gmünder zaproponowali rozwojową hierarchię struktur religijnych. Ich celem było wyjaśnienie zmian orientacji jednostki w ciągu życia w jej relacji z rzeczywistością ostateczną. Zmiany te koncentrują się na interpretacji relacji zachodzących między jednostką a Absolutem, Bogiem. Koncepcja ta wyróżnia sześć stadiów:

- absolutnej heteronomii,
- wymiany,
- absolutnej autonomii,
- autonomii zapośredniczonej,
- intersubiektywnej orientacji religijnej
- orientacji na uniwersalną komunikację i solidarność⁶.

Wszystkie one ilustrują przekonanie, że sądy kształtują się w wyniku intelektualnego opracowania doświadczeń osobistych i społecznych w świetle religii.

Zasygnalizowane powyżej koncepcje rozwoju religijnego, pomimo braków, wątpliwości jakie rodzą i znaków zapytania, wskazują na potrzebę dialogu psychologów i teologów. Poszukiwanie wspólnej koncepcji rozwoju religijnego może okazać się niebagatelne w procesie oddziaływań wychowawczych. Wtajemniczenie w wiarę i wychowanie w wierze stanowi bowiem zasadniczy cel działalności katechetycznej Kościoła⁷. E. Allberich określając wzrost wiary jako proces inicjacyjny i permanentny odnosi go do:

- nawrócenia, czyli głębokiej przemiany,
- przyjęcia nowej postawy, charakteryzującej się odrzuceniem logiki porządku „światowego” i opcją fundamentalną na rzecz Chrystusa w Kościele.

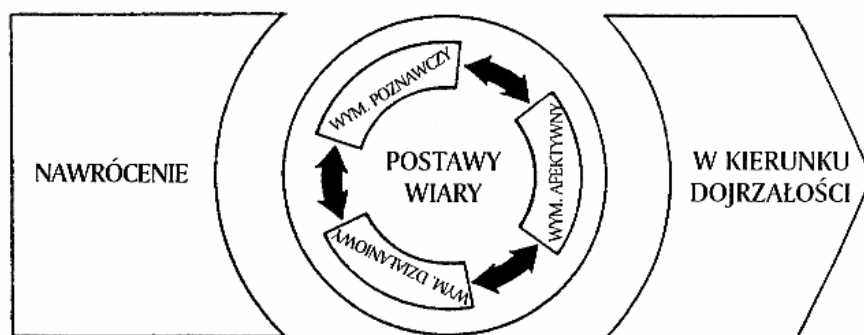
Ponadto proces ten odnosi się do progresywnej interioryzacji postaw wiary, podbudowanych przez nadzieję i miłość, w harmonijnym związku trzech komponentów: poznawczych afektywnych

---

⁶ P. Socha, *Rozwój sądów religijnych w koncepcji Fritza Osera*, w: *Duchowy rozwój człowieka*, dz. cyt., ss. 213-216.

⁷ *Orędzie Synodu Biskupów 1977*, nr 1. Tekst polski w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, t. 2, pr. zb. pod red. W. Kubika, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1985, ss. , 32-47; *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji, Rzym 1997*, tekst polski: Pallotinum, Poznań 1997, nr 67, 69.

i działaniowych. W końcu odnosi go do drogi ku dojrzałej wierze – w dynamicznym otwieraniu się na ideał wierzącego dorosłego człowieka⁸.

Źródło: E. Allberich, dz. cyt. 136.

Opis wędrówki w wierze przedstawiany w koncepcjach rozwoju religijnego i zadaniach, jakie w zakresie prowadzenia na drogę wiary dojrzałej stawia katechezie Kościoła widoczne jest zwrócenie uwagi na relacje, jakie istnieją między człowiekiem i Bogiem oraz na pewne formy ich wyrażania. Przyjmując za B. Welte relację religijną jako odniesienie albo rodzaj personalnej więzi, jaką człowiek buduje z transcendentnym i osobowym Bogiem poprzez swoje podmiotowe akty religijne⁹, nie można pominąć zachowań religijnych. S. Kuczkowski obejmuje tym pojęciem wszelką aktywność skierowaną ku Najwyższemu Bytowi lub przezeń inspirowaną. Stąd za praktyki religijne przyjmuje to wszystko, co ludzie zwykli czynić wyrażając na zewnątrz własną religię indywidualnie, w rodzinie lub przez członkostwo w danym Kościele¹⁰.

2. Pierwsza Komunia Święta w tradycji Kościoła

Pierwsza Komunia Święta i związana z nią pierwsza spowiedź jako uroczyste formy praktyk religijnych nieznane były do XVII wieku w Kościele powszechnym. Nie wiadomo dokładnie kto i kiedy zapoczątkował organizowanie uroczystości pierwszokomunijnych. Niektórzy przypisują to Święta Wincentemu a'Paulo i jego misjonarzom inni za inicjatorów tego pomysłu uważają jezuitów¹¹. Można uważać, że idea urządzania uroczystości pierwszokomunijnych wyrosła na gruncie potrzeby zaakcentowania ważności Eucharystii, zwłaszcza w obliczu umacniającego się na Zachodzie protestantyzmu – na co Kościół katolicki odpowiedział troską o katechizację

⁸ E. Allberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2003, s. 136.

⁹ B. Welte, *Filozofia religii*, Wyd. Znak, Kraków 1996, s. 37.

¹⁰ S. Kuczkowski, dz. cyt., s. 252.

¹¹ J. Grygotowicz, *Praktyka I Komunii Święta w Polsce i nowe problemy pastoralne*, „Ateneum Kapłańskie” 70(1977)409, s.257.

dorosłych dokonującą się poprzez katechizację ich dzieci. Kościół odczuwał też potrzebę religijnej żarliwości i manifestowania wiary poprzez świąteczną liturgię. W XVIII wieku ceremonia uroczystego przystąpienia do pierwszej Komunii Świętej staje się powszechna¹². Rozpowszechniła się ona na początku XX wieku, dzięki papieżowi Piusowi X - wielkiemu propagatorowi ruchu eucharystycznego w Kościele¹³.

Zgodnie z dekretem *Quam singulari* do sakramentu Eucharystii mogą przystąpić dzieci siedmioletnie, czasem nawet młodsze, o ile rozróżniają: Chleb Eucharystyczny od zwykłego, dobro od zła i znają na tyle podstawowe prawdy wiary, na ile może je rozumieć dziecko w tym wieku. Decyzja, co do wieku, w którym można dopuścić dziecko do przyjęcia Eucharystii należy do kapłana i rodziców dziecka. Na rodzicach i duszpasterzach spoczywa również obowiązek dopilnowania rozwoju religijnego dziecka po przyjęciu sakramentów¹⁴. Pius X wyszedł z założenia, że: „kryzys moralny ludzi współczesnych wywodzi się z wyjałowienia, lub wręcz z braku życia wewnętrznego, z braku łaski uświęcającej w sercach ludzkich. Święta Pius X postanowił na nowo przybliżyć ludziom Chrystusa i umożliwić wszystkim, nawet tym najmłodszym dzieciom spotkanie z Chrystusem Eucharystycznym”¹⁵.

W Polsce początki zbiorowej, uroczystości obchodzonej pierwszej Komunii Święta sięgają pierwszej połowy XIX wieku¹⁶. J. Grygotowicz zauważa, że znaczna część pierwszych polskich podręczników, przygotowujących dzieci do Komunii Świętej została przetłumaczona z języka francuskiego, co może świadczyć o tym, że zwyczaj ten przyjęto z Francji¹⁷. W latach 1969-72 przeprowadzono w naszym kraju ankietę wśród duszpasterzy, katechetów na temat uroczystości pierwszokomunijnych. Na jej podstawie J. Grygotowicz opisał porządek takiej uroczystości. W większości ankietowanych parafii (64,5%) dzieci przychodziły jeszcze raz w tym samym dniu do kościoła na specjalne nabożeństwo. Uroczystość pierwszokomunijną przedłużano przeważnie na cały najbliższy, tzw. „biały tydzień”, w którym dzieci przychodziły w swoich strojach codziennie na Mszę Świętą i do Komunii Świętej. Za rok urządzano rocznicę pierwszej Komunii

---

¹² S. Hartlieb, *Pierwsza Komunia Święta*, Wyd. WAM, Kraków 1996, s. 50.

¹³ Pius X wydał dwa dekryty dotyczące przyjmowania Komunii Świętej: *O codziennej Komunii Świętej* (20 grudnia 1905 r.) oraz *Quam singulari* (8 sierpnia 1910r.) o wczesnej Komunii Świętej.

¹⁴ Zob. R. Rak, *Wczesna Komunia Święta Komentarz teologiczno-pastoralny do dekretu Quam singulari*, brmw, s. 2.

¹⁵ Z. Trzaskowski, *Pierwsza Komunia Święta*, Jedność, Kielce 1994, s.74.

¹⁶ *Gazeta Kościelna*, wychodząca w Poznaniu od 1843 roku, opisuje taką uroczystość urządzoną rok wcześniej w parafii Święta Małgorzaty. W Warszawie, w roku 1847, Arcybractwo Ustawicznej Adoracji Najświętszego Sakramentu wraz z miejscowym proboszczem opracowuje dla Kościoła Panien Sakramentek ceremoniał pierwszej Komunii Świętej dzieci, składający się z dwóch części: o obowiązkach rodziców dzieci i przygotowaniu do sakramentu pokuty i obrzędów uroczystości komunijnej, ujęte w dwudziestu pięciu paragrafach. J. Grygorowicz, art. cyt., s. 257.

¹⁷ Do oficjalnych rozporządzeń kościelnych dotyczących Pierwszej Komunii Świętej należą: dekret arcybiskupa Ledóchowskiego dla diecezji gnieźnieńskiej i poznańskiej (26 sierpnia 1868); zarządzenie ordynariusza diecezji przemyskiej (1868 r.) dyskutowane ponownie na synodzie diecezjalnym (1902 r.); po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku, gdy zaczęło funkcjonować ustawodawstwo synodalne, liczne synody diecezjalne zajęły się także sprawą Pierwszej Komunii Świętej dzieci. J. Szczepański, *Praktyka Pierwszej Komunii dzieci w Kościele na Zachodzie i w Polsce*, Warszawa 1999. s. 132; J. Grygorowicz, art. cyt., s. 258.

Świętej ukształtowaną podobnie jak sama uroczystość¹⁸. Przygotowanie do przyjęcia sakramentów pokuty i Eucharystii odbywało się w różnych miejscach w zależności od sytuacji społeczno-politycznej w Polsce. Realizowano je w latach 1945-61 w szkole i parafii, następnie tylko w parafii, a po 1990 roku znowu w szkole¹⁹. Zawsze jednak parafia pozostaje pierwszym miejscem przyjmowania sakramentów²⁰.

Polskie synody posoborowe podają wiele wskazań odnośnie przygotowania dzieci do sakramentów pokuty i pierwszej Komunii Święta. Szczególny nacisk kładzie się na wewnętrzne przeżywanie przez dzieci „wychowania eucharystycznego”. Celem tego wychowania jest sakramentalne spotkanie dziecka z Chrystusem, dokonane w łączności z ofiarą Mszy Świętej. W związku z tym pojęcie „Pierwsza Komunia Święta” zastąpić sformułowaniem „Pierwsze pełne uczestnictwo we Mszy Świętej”. Wychowanie eucharystyczne musi być rozpoczęte w domu, wzbogacone w katechezie a doświadczane w sprawowanej przez Kościół liturgii Eucharystii. *Wskazania duszpasterskie Episkopatu Polski w związku z Dyrektorium o Mszach Święta z udziałem dzieci* z 1977 roku zalecają wielką troskę o dobre przygotowanie do pierwszej spowiedzi i Komunii Święta duszpasterzom i katechetom²¹.

Oprócz praktyki uroczystej pierwszej Komunii Święta Kościół zaleca również praktykę Wczesnej Komunii Świętej, do której prowadzi się dzieci między 6 a 7 rokiem życia. Zasady doktrynalne dotyczące Wczesnej Komunii Świętej mówią o dopuszczeniu do niej dzieci, które mają rozeznanie dobra i zła²². Jedną z pierwszych diecezji w Polsce, w której zainicjowana została praktyka Wczesnej Komunii Świętej była Diecezja Katowicka. O praktyce Wczesnej Komunii Świętej zaczęto mówić w związku ze zbliżającym się srebrnym jubileuszem wydania dekretu *Quam singulari*. Wokół tej propozycji toczyły się liczne dyskusje. R. Rak przywołuje szereg listów biskupów zachęcających rodziców do posłania dzieci do wczesnej Komunii Świętej²³. Zwraca jednocześnie uwagę, że motywacja do posyłania dzieci do wczesnej Komunii Świętej, przedstawiana szczególnie na początku rozpowszechniania tej praktyki, koncentruje się na przesłankach moralnych, jako ochrona dziecka przed ciężkimi grzechami i grzesznymi nałogami lub jako „profilaktyka” przed utratą wiary. Biskup S. Adamski wyjaśniał wręcz, że to czego dziecko nauczy się w 6 czy 7 roku życia tym będzie żyło w późniejszych latach. Nawet, gdyby doznało długich i bolesnych załamania w wierze i doświadczeń życiowych to po pewnych latach powróci

---

¹⁸ J. Grygorowicz, art. cyt., 260.

¹⁹ A. Walulik, *Katecheza inicjacyjna*, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Wyd. WAM, Kraków 2002, s. 14.

²⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Wyd. WAM, Kraków 2001, nr 107.

²¹ J. Kopeć, *Formy przygotowania do pierwszej Komunii Świętej w praktyce Kościoła w Polsce*, w: *Sakramenty inicjacji w liturgii i w praktyce duszpasterskiej. Sympozja*, pr. zb. pod red. R. Pierskały, Opole 1996, s.153.

²² *Akta Prymasa i Episkopatu Polski, Sakramenty święte w duszpasterstwie*, „Wiadomości Diecezji Katowickiej” 31(1963)1, ss.18 - 19.

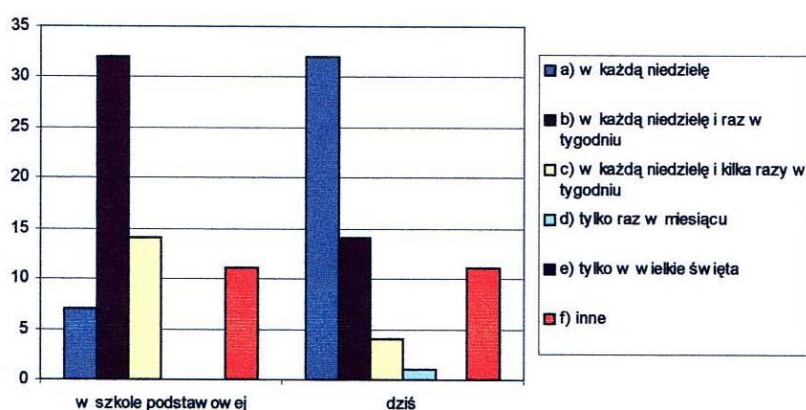
²³ R. Rak, *Wychowanie eucharystyczne w diecezji katowickiej (1922-1972)*, Wyd. KUL, Lublin 1974, ss.153-155.

do wiary. Zachęta do troski o rozpowszechnianie wczesnej Komunii Świętej przez duszpasterzy oparta była na motywacji ukazującej ją jako formę troski o życie religijne rodziców i całej rodziny oraz jako praktyka, która może przyczynić się do odrodzenia życia religijnego i moralnego parafii. Wskazania liturgiczne postulują, aby rodzice, jeśli tylko nie mają ku temu poważnych przeszkód, przystępowali do Komunii wraz z dzieckiem.²⁴

W mocnym akcencie położonym na motywację moralną często pomijany był zasadniczy cel wczesnej Komunii Świętej, jakim jest wprowadzenie dziecka w czynny i świadomy udział w Eucharystii od najmłodszych lat. Trzeba bowiem pamiętać, że inicjacja w życie sakramentalne sprzyja rozwojowi nadprzyrodzonego życia w łasce zapoczątkowanego na chrzcie. Wczesna Komunia Święta, czyli komunie dzieci przedszkolnych praktykowana jest obecnie w wielu parafiach Archidiecezji Katowickiej, a dzieci przedszkolne stanowią jedną trzecią wszystkich przystępujących do Komunii Świętej²⁵.

3. Wczesna Komunia Święta a praktyki religijne dorosłych

Określenie rozwoju religijnego jest o tyle skomplikowane, że na jego poziom mają wpływ zarówno czynniki uzewnętrznzonego jak uwewnętrznzonego zachowania. Motywacja moralna w rozwijaniu praktyki wczesnej Komunii Świętej skłania do poszukiwania odpowiedzi na pytania o osobisty rozwój religijny, ale także o jej wpływ na życie religijne konkretnej parafii. Może temu służyć analiza takich praktyk religijnych jak: modlitwa osobista, przystępowanie do sakramentu pokuty i Eucharystii oraz zaangażowanie w działalność grup religijnych dokonany na podstawie materiału zgromadzonego przez B. Miś²⁶.

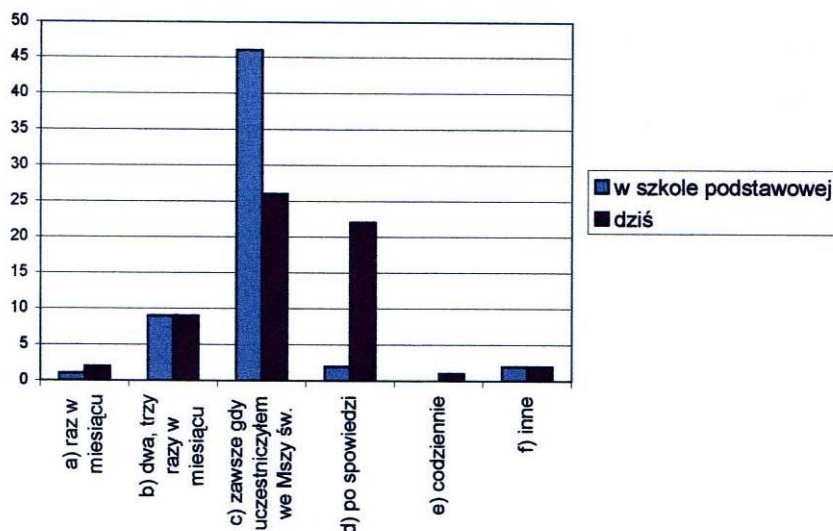
Liczbowe zestawienie uczestnictwa we Mszy Świętej, Źródło: B. Miś, dz. cyt.

²⁴ Tamże, s. 155.

²⁵ J. Szczepański, dz. cyt., s. 180.

²⁶ Barbara Miś obroniła pracę magisterską, w której szczegółowo analizuje wpływ wczesnej Komunii Świętej na życie religijne parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nowej Rudzie – Bykowninie. Praca znajduje się w Archiwum Wyższej Szkoły Filozoficzno – Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie.

Obecność na Mszy Święta w każdą niedzielę deklaruje 83% „dorosłych wcześniaków”, co stanowi bardzo wysoki odsetek w porównaniu z danymi dla całej diecezji z tego samego roku (2004), który wynosi 47,9. Podobnie wysoki jest procent osób, które deklarują przystępowanie do Komunii Świętej zawsze ilekroć uczestniczą we Mszy Świętej (43%). Wskaźnik ten wynosi 17,5%²⁷.

Częstotliwość przystępowania do Komunii Świętej Źródło: B. Miś, dz. cyt.

Niepokojącym zjawiskiem, w odniesieniu do częstotliwości przyjmowania Komunii Świętej przez „dorosłych wcześniaków”, jest natomiast fakt ścisłego powiązania przyjmowania Komunii Świętej z przystąpieniem do spowiedzi. Świadczy to o ciągle panującym wśród dorosłych przekonaniu, że są godni przyjmować Komunię Świętą jedynie bezpośrednio po sakramencie pokuty. Być może jest to również odpowiedź na wyraźnie podkreślaną motywację moralną przygotowania do wczesnej Komunii Świętej o czym może świadczyć fakt, że 40% respondentów wskazało, że korzysta z sakramentu pokuty zawsze, ile razy zachodzi taka potrzeba.

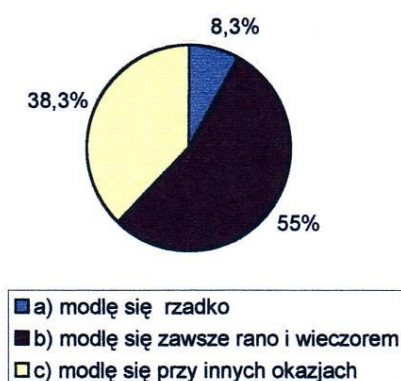
Częstotliwość korzystania z sakramentu pokuty. Źródło: B. Miś, dz. cyt.

²⁷ <http://www.iskk.ecclesia.org.pl/praktyki-niedzielne.htm>. Wydruk z dnia 15. 12. 2006r.

Obraz „dorosłych wcześniaków”, jaki wyłania się z danych dotyczących przystępowania do sakramentu pokuty (80% czyni to kilka razy w roku lub zawsze, gdy ma świadomość niemożności przyjęcia Komunii Świętej) skłania do przekonania, że wczesna Komunia Święta i związana z nią pierwsza spowiedź mogła stać się formą ochrony przed zagrożeniami moralnymi. Być może postawienie na pierwszym miejscu wartości wychowawczych w przygotowaniu do wczesnej Komunii Świętej poprzez potraktowanie jej jako ochrony dziecka przed ciężkimi grzechami i grzesznymi nałogami²⁸ ma odniesienie do dorosłego życia.

Osiąganie dojrzałej moralności wiąże się z umiejętnością podejmowania decyzji zgodnych z głosem sumienia i podstawowymi zasadami moralnymi²⁹, co w formacji religijnej zakłada również umiejętność dawania odpowiedzi na słowo Boże³⁰. Dlatego w przygotowaniu do pełnego uczestnictwa we Mszy Świętej ważne miejsce przypisuje się wychowaniu do modlitwy. Szukając związków pomiędzy wczesną Komunią Świętą i praktykami religijnymi dorosłych warto zwrócić uwagę na podejście do modlitwy.

Częstotliwość modlitwy. Źródło: B. Miś, dz. cyt.

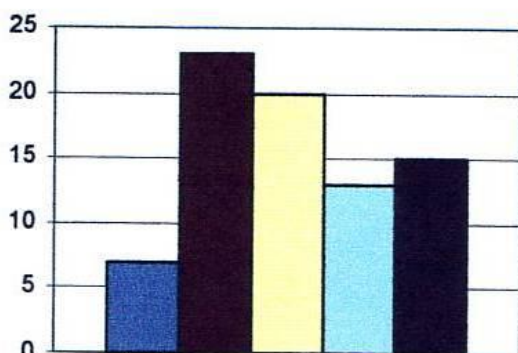
Zestawienie wskazuje, że „dorosłe wcześniaki” nie tylko modlą się regularnie rano i wieczorem, ale w dużej mierze (38%) również przy innych okazjach takich jak: przed posiłkiem, w drodze do pracy, razem z dziećmi, z pomocą radia, w wolnych chwilach, czy w trudnościach. Zestawienie procentowe wprawdzie nie wykazuje, jakie jest rozumienie modlitwy i jakie jej formy stosują respondenci, ale świadczy, że rozumieją oni jej ważność. Można zatem przypuszczać, że również w obliczu różnorodnych zagrożeń ma ona istotne miejsce w ich życiu.

²⁸ R. Rak, *Wychowanie eucharystyczne w diecezji katowickiej (1922-1972)*, dz. cyt., s.155.

²⁹ Z. Marek, *Podstawy wychowania moralnego*, Wyższa Szkoła Filozoficzno- Pedagogiczna „Ignatianum” Wydawnictwo WAM, Kraków 2005, 94.

³⁰ A. Walulik, dz. cyt., s. 248.

Zewnętrznym przejawem dojrzałości religijnej jest również uczestnictwo w życiu wspólnoty Kościoła lokalnego. Ten aspekt podkreślany również w uzasadnianiu wprowadzania wczesnej Komunii Świętej ilustruje jej związki z życiem religijnym dorosłych.

- a) nie czuję takiej potrzeby
- b) poprzestaję na regularnym uczęszczaniu do kościoła
- c) śledzę co dzieje się w parafii przez czytanie ogłoszeń z gazetki
- d) czasem włączam się w akcje organizowane na rzecz Kościoła
- e) biorę udział w pracach wybranej grupy parafialnej

Udział liczbowy w życiu parafii: Źródło. B. Miś, dz. cyt.

Ten aspekt motywacji w odniesieniu do organizowania wczesnej Komunii Świętej w parafii nie znajduje tak jasnego potwierdzenia w dorosłym życiu jej uczestników, jak poprzednie. Większość respondentów jawi się jako wierzący poprzestający na respektowaniu tego, co tradycyjnie wiąże się z przekonaniem „dobrego parafianina”. Aż 11% respondentów w ogóle nie czuje potrzeby interesowania się życiem parafii. Kilka osób wskazało także, że nie mają oni związku z parafią nawet poprzez niedzielną Mszę Świętą, gdyż uczestniczą w niej w innych kościołach, znajdujących się bliżej ich miejsca zamieszkania.

Związki zachodzące pomiędzy przystąpieniem do wczesnej Komunii Świętej i praktykami religijnymi w dorosłym życiu ilustruje również ocena tej decyzji z perspektywy wielu lat oraz możliwość podejmowania jej w stosunku do własnych dzieci. W zdecydowanej większości „Dorosłe wcześniaki” z parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nowej Rudzie – Bykowie uważają, że decyzja podjęta przez ich rodziców ma związek z ich dorosłym życiem religijnym: prawie połowie respondentów pomogła wcześniej zrozumieć i przyjąć podstawowe prawdy wiary (41, 6%). Część z nich, a 35% ze wszystkich badanych, wyjaśnia, że decyzja rodziców o posłaniu ich do wczesnej Komunii Świętej dała mocne podstawy wiary, ale 16% uważa, że nie miała ona zdanego wpływu na dorosłe życie religijne. Nie oznacza to jednak, że wpływ na dorosłe życie

religijne lub jego brak przekłada się na praktyki religijne. Tylko 21,6% respondentów uważa, że decyzja rodziców „wyrobiła nawyk praktyk religijnych”. Żadna z ankietowanych osób nie wskazała na negatywny wpływ tej decyzji na jej dorosłe życie, nie pozostawiła śladów, które mogłyby wpłynąć na wygaśnięcie zapału religijnego, czy zniechęcenie do spraw religii. Respondenci deklarują, że „ze wszystkich sił staraliby się pomóc dziecku dobrze przeżyć wcześniejsze spotkanie z Jezusem w Eucharystii” (68,3%).

4. Podsumowanie

Próba poszukiwania zależności pomiędzy przystąpieniem do wczesnej Komunii Świętej a religijnością w dorosłym życiu wskazuje, że założenia motywujące do podejmowania tej praktyki w diecezji katowickiej są widoczne w religijności „dorosłych wcześniaków”. Trudno jednak ustalić, czy ma to związek z przystąpieniem do wczesnej Komunii Świętej, czy ze zmianą religijności Polaków³¹. Przedstawione tu wyniki badań nie pretendują do obiektywnych uogólnień, a jedynie wskazują na pewien obszar edukacyjny, w którym podstawowe funkcje katechezy: nauczanie, wychowanie i inicjacja mogą być realizowane. Poszukiwanie związków pomiędzy wprowadzeniem w pełny udział we Mszy Świętej dzieci a następnie ich życiem religijnym wpisuje się również w ideę edukacji ustawicznej. Wydaje się, że może ono zwrócić uwagę na zagadnienie kompetencji, których rozwijania nie można pominąć również w edukacji religijnej – co więcej edukacja religijna realizując swoje własne zadania, może wskazywać na nowe, specyficzne kompetencje istotne dla funkcjonowania w społeczeństwie. W tym znaczeniu motywacja religijna staje się czynnikiem sprzyjającym procesom wychowania, także w obliczu współczesnych zagrożeń.

---

³¹ A. Cichobłazińska, *Mapa religijności Polaków*,
<http://media.wp.pl/kat.43316.wid.8661351.wiadomosc.html?P%5Bpage%5D=5> wydruk z dnia 28.12.2006.